

**ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра української літератури**

Оксана Тиховська

**ОСНОВНІ ПИТАННЯ ВИВЧЕННЯ
КУРСУ «УКРАЇНСЬКИЙ ТА СВІТОВИЙ ФОЛЬКЛОР»**

**Методичний посібник
(для студентів 1 курсу спеціальності "Філологія. Українська мова і
література")**

Ужгород-2024

Пропонований навчально-методичний посібник включає основні питання вивчення курсу «Український та світовий фольклор» і розрахований на студентів-філологів та вчителів-словесників.

Рецензент: Івашків Василь Михайлович, доктор філологічних наук, професор

Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету
Ужгородського національного університету
Протокол №4 від 23 листопада 2023 року

© Тиховська О.М., 2024 р.
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024 р.

Зміст

1. Вступ.....	4
2. Структура навчальної дисципліни	7
3. Плани практичних занять	9
4. Самостійна робота.....	17
5. Індивідуальні завдання	18
6. Критерії оцінювання	19
7. Рекомендовані джерела інформації.....	20
8. Перелік питань до іспиту.....	32
9. Додаток. Лекція на тему: «Фольклор та міфологія Китаю».....	35

Вступ

Навчальна дисципліна «Український і світовий фольклор» розрахована на один семестр навчання та передбачає комплексне вивчення міфологічних систем різних народів, ритуалів, магії, календарної та родинної обрядовості, казкової та неказкової прози, ліричних пісень та космогонії. У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен **знати**:

- значення терміну «фольклор», його обсяг у різних наукових традиціях, співвідношення з синонімічними термінами (усна народна творчість, усна народна поетична творчість, словесність тощо);
- специфічні риси фольклору в порівнянні з художньою літературою,
- предмет і завдання фольклористики, її зв'язок з іншими науками, провідні методи;
- основні етапи розвитку фольклористики, наукові школи української і світової фольклористики, актуальні проблеми фольклористики на сучасному етапі;
- значення наступних понять: фольклорний жанр, фольклорний цикл, синкретичність, міф, міфологія, міфологема, анімізм, антропоморфізм, магія, тотемізм, фетишизм, культ, демонологія, «двовір'я», вірування, автентичний фольклор, міський фольклор, дитячий фольклор, псевдофольклор, постфольклор, обряд (ритуал), звичай, обрядовість, свято, обрядовий фольклор, мандрівний сюжет, кумулятивність, формульність, фольклоризм, фольклоризація та ін.;
- складники фольклорного жанру, основні принципи класифікації фольклорних жанрів;
- жанрові ознаки фольклорних творів, їх спосіб побутування, форму виконання, історію збирання, видання і дослідження, зв'язок з художньою літературою фольклорних жанрів.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких **компетентностей**:

Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності й досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної галузі, її місця в загальній системі знань про природу і суспільство та в розвитку суспільства, техніки і технологій, вести здоровий спосіб життя (ЗК2).

Здатність учитися й оволодівати сучасними знаннями (ЗК3).

Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу (ЗК7).

Здатність проведення досліджень на належному науковому рівні. (ЗК10).

Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел. (ЗК13).

Здатність до збирання й аналізу, систематизації та інтерпретації мовних, літературних, фольклорних фактів, інтерпретації та перекладу тексту (залежно від обраної спеціалізації). (ПК6).

Здатність використовувати сучасні наукові методи філологічних досліджень, добирати, аналізувати, систематизувати й синтезувати фактичний лінгвістичний, літературний матеріал; узагальнювати підсумки виконаного дослідження та формулювати його новизну; оформляти згідно з сучасними вимогами та презентувати результати наукового дослідження в усній чи письмовій формі, послуговуючись відповідним термінологічним апаратом (ПК8).

Здатність управляти інформацією; здатність працювати самостійно; готовність здійснювати перевірку процесів збору, аналізу і систематизації інформації на основі різних її джерел (спеціалізованої літератури, ЗМІ, перспективного наукового, творчого досвіду тощо) (ПК10).

Здатність здійснювати лінгвістичний, літературознавчий та спеціальний філологічний (залежно від обраної спеціалізації) аналіз текстів різних стилів та жанрів (ПК11).

Здатність до організації ділової комунікації; здатність організовувати різні форми наукової, творчої, культурної та інших видів діяльності, які стосуються філології, редагування, літературної творчості (ПК16).

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення навчальної дисципліни «Український і світовий фольклор» повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (РН):

Програмні результати навчання	Шифр РН
Ефективно працювати з інформацією: добирати необхідну інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, критично аналізувати й інтерпретувати її, впорядковувати, класифікувати й систематизувати.	РН2
Організовувати процес свого навчання й самоосвіти.	РН3

Аналізувати й інтерпретувати твори української та зарубіжної художньої літератури й усної народної творчості, визначати їхню специфіку й місце в літературному процесі (відповідно до обраної спеціалізації).	ПРН13
Знати й розуміти основні поняття, теорії та концепції обраної філологічної спеціалізації, уміти застосовувати їх у професійній діяльності.	ПРН16

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «**Український і світовий фольклор**»:

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр РН
<i>Знає</i> основні історичні етапи розвитку української фольклористики, праці вчених про українську усну народну творчість та фольклор народів світу.	ПРН2
Уміє працювати самостійно, опрацьовує підручники, монографії, наукові статті; здатен продуктивно використовувати електронні бібліотеки, проходить навчання на освітніх онлайн-платформах.	ПРН3
<i>Уміє</i> оперувати термінами фольклорний жанр, фольклорний цикл, синкретичність, міф, міфологія, міфологема, анімізм, антропоморфізм, магія, тотемізм, фетишизм, культ, демонологія, двовір'я, вірування, автентичний фольклор, псевдофольклор, постфольклор, обряд (ритуал), звичай, обрядовість, свято, мандрівний сюжет, кумулятивність, формульність, фольклоризм, фольклоризація, казка, дума, легенда, космогонія, етноспецифіка, мандрівні сюжети, ініціація, метафоричність. <i>Здатний</i> цінувати різноманіття народних звичаїв, традицій, сюжетів народної прози, поезії, родинних та календарних ритуалів, вміє проводити типологічні паралелі між зразками українського фольклору та світового.	ПРН13
<i>Застосовує</i> різні види аналізу фольклорних творів, визначає їх жанрово-стильову своєрідність, місце в культурній спадщині народу, розмежовує поширені й маловідомі сюжети, простежує зв'язок фольклорного твору з міфологією, релігією, філософією, літературою, усвідомлює значення українського фольклору у становленні національного світогляду та морально-етичних цінностей.	ПРН16

2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин							
	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	у тому числі			Усього	у тому числі		
		л	п	с.р.		л	п	с.р.
	2	3	4	5	6	7	8	9
	1-й семестр				2-й семестр			
МОДУЛЬ 1. Український фольклор								
Тема 1. Фольклор – невід’ємна складова національної культури.	6	2		4	7	1		6
Тема 2. Магічні ритуали, їх психологічне підґрунтя. Ритуал ініціації.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 3. Давня праслов’янська міфологія. Тематичні групи міфів, їх сюжети.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 4. Семантика і тематичні групи замовлянь, їх зв’язок з кумулятивними казками	8	2	2	4	7	1		6
Тема 5. Казкова проза. Жанр чарівної казки. «Чоловічі» й «жіночі» казки, їх зв’язок з ритуалом вікової ініціації	8	2	2	4	7	1		6
Тема 6. Казки про тварин, їх зв’язок з язичницькими культами та тотемізмом. Тематичні групи соціально-побутових казок.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 7. Міфологічні легенди українців: тематичні групи, сюжети.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 8. Апокрифічні легенди: сюжети, система персонажів, дидактизм, притчевість.	8	2	2	4	7	1		6
Тема 9. Історичні легенди, бувальщини, народні оповідання та історичні перекази.	8	2	2	4	7	1		6

Тема 10. Календарна обрядовість українців.	12	2	2	8	12	1		11
Разом за модулем 1	82	20	18	44	75	10		65
МОДУЛЬ 2. Фольклор народів світу								
Тема 11. Фольклор та міфологія Стародавньої Індії.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 12. Шумеро-аккадський фольклор та міфологія	8	2	2	4	8	1		7
Тема 13. Фольклор та міфологія Стародавнього Єгипту.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 14. Фольклор та міфологія Китаю.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 15. Фольклор та міфологія Японії.	5	2	2	2	8	1		7
Тема 16. Фольклор та міфологія народів Центральної та Південної Америки.	5	2	2	2	9	1		8
Тема 17. Фольклор та міфологія скандинавів.	8	2	2	4	8	1		7
Тема 18. Фольклор та міфологія Давньої Греції	8	2	2	4	10	2		8
Тема 19. Фольклор народів Англії та Німеччини	8	2	2	4	8	1		7
Разом за модулем 2	62	18	18	36	75	10		65
Усього годин	150	38	36	76	150	20		130

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин (д. ф.н.)
1	Фольклор – невід’ємна складова національної культури. Основні світоглядні системи українського фольклору	2
2	Магічні ритуали, їх психологічне підґрунтя. Ритуал ініціації.	2
3	Давня праслов’янська міфологія. Тематичні групи міфів, їх сюжети.	2
4	Семантика і тематичні групи замовлянь, їх зв’язок з кумулятивними казками	2
5	Казкова проза. Жанр чарівної казки. «Чоловічі» й «жіночі» казки, їх зв’язок з ритуалом вікової ініціації	2
6	Казки про тварин, їх зв’язок з язичницькими культами та	2

	тотемізм. Тематичні групи соціально-побутових казок.	
7	Міфологічні легенди українців: тематичні групи, сюжети.	2
8	Апокрифічні легенди: сюжети, система персонажів, дидактизм, притчевість.	2
9	Історичні легенди, бувальщини, народні оповідання та історичні перекази.	2
10	Календарна обрядовість українців.	2
11	Фольклор та міфологія стародавньої Індії	2
12	Шумеро-аккадський фольклор	2
13	Фольклор та міфологія Стародавнього Єгипту	2
14	Фольклор та міфологія стародавнього Китаю	2
15	Фольклор та міфологія Японії	2
16	Фольклор та міфологія народів Центральної та Південної Америки	2
17	Фольклор та міфологія скандинавів.	2
18	Фольклор та міфологія Давньої Греції.	2
19	Фольклор народів Англії та Німеччини.	2
	Разом:	36

3. Плани практичних занять

Практичне заняття №1

Магічні ритуали, їх психологічне підґрунтя. Ритуал ініціації

1. Магія як найдавніший пласт народної творчості та її форми. Гомеопатична та контагіозна магія.
2. Лікувальна та любовна магія, її елементи в календарній та родинній обрядовості.
3. Система обрядів давніх слов'ян. Види та форми давніх обрядів.
4. Різновиди ворожінь. Календарні, святкові ворожіння.
5. Обряд ініціації, його основні етапи та зв'язок з уявленнями праслов'ян про потойбіччя.
6. Роль табу в житті наших предків.
7. Поетика жанрів магії.

Практичне заняття №2

Давня праслов'янська міфологія. Тематичні групи міфів, їх сюжети

1. Поняття міфу, міфології, міфологічного мислення.
2. Еволюція міфу як явища світової та національної культури.
3. Проукраїнська теогонія, божества давньослов'янського пантеону.

4. Тематичні групи міфів. Аналіз міфів, їх сюжети, образна система, зв'язок зі світоглядом праслов'ян.
5. Релікти космогонічних міфів українців, збережені в колядках («А що було з нащада світу», «Була у Бога перепеличка») та казках («Яйце-райце»).
6. Антропогенічні та календарні міфи українців.
7. Християнство і його вплив на розвиток української словесності.

Практичне заняття №3

Семантика і тематичні групи замовлянь, їх зв'язок з кумулятивними казками

1. Словесний супровід обрядів та ритуалів. Жанр замовляння. Віра в магію слова.
2. Тематичні групи замовлянь. Господарські, любовні, календарні замовляння.
3. Заклинання, закляття і клятви, їх жанрова специфіка.
4. Виникнення кумулятивних казок на основі замовлянь.
5. Генетичний аналіз казок «Колобок», «Коза-Дерева», «Казка про Котика і Півника» та ін.
6. Мисливські казки і замовляння.
7. Ланцюгові та епічні кумулятивні казки, їх жанрова специфіка, поетика. Архітектоніка кумулятивних казок.

Практичне заняття №4

Казкова проза. Жанр чарівної казки. «Чоловічі» й «жіночі» казки, їх зв'язок з ритуалом вікової ініціації

1. Жанрово-стильові особливості казки.
2. Теорії походження жанру чарівної казки.
3. Зв'язок мотивів чарівних казок з обрядом ініціації, «чоловічі» й «жіночі» казки.
4. Система прадавніх культів як основа виникнення чарівної казки.
5. Психоаналітичний метод інтерпретації чарівної казки. Об'єктивація архетипів у казках.
6. Сюжетно-композиційна будова чарівних казок, функція традиційно усталених формул у чарівних казках.
7. Поетика чарівних казок (метафоричність, персоніфікація, явище метаморфози і метапсихози, символізм...).

Практичне заняття №5
Казки про тварин, їх зв'язок з язичницькими культурами та тотемізмом. Тематичні групи соціально-побутових казок

1. Образна система й тематичні групи казок про тварин. Зв'язок тваринного епосу із тотемізмом, замовляннями, міфічними оповідями й повір'ями про тварин.
2. Ідейно-художній аналіз казок про тварин, їх образна система, мотиви й тематика.
3. Виникнення байки на основі пізнього тваринного епосу, жанрово-стильові особливості байки (мораль, гумор, іронія, сарказм, езопова мова...).
4. Соціально-побутові казки, їх виникнення, тематика, класифікація, типи героїв.
5. Основні мотиви, тематика, образна система, характер конфлікту родинно-побутових і суспільно-побутових казок.

Практичне заняття №6
Міфологічні легенди українців: тематичні групи, сюжети

1. Легенда як жанр усної народної творчості, виникнення та класифікація легенд.
2. Міфологічні легенди, їх тематичні групи: антропоморфічні, зооморфічні, тератоморфічні, етіологічні, демонологічні. Аналіз основних сюжетів.
3. Демонологічні легенди українців про чортів, домовиків, упирів, відьом, перевертнів, вовкулак.
4. Міфологічні легенди про мавок, русалок, лісовиків, водяників, повітруль.
5. Міфологічні легенди про антропоморфних істот (Долю, Недолю, Смерть, персоніфіковані хвороби).

Практичне заняття №7
Апокрифічні легенди: сюжети, система персонажів, дидактизм, притче вість

1. Жанрово-стильова специфіка апокрифічних легенд.
2. Образна система й мотиви апокрифічних легенд.
3. Тематичні групи апокрифічних легенд: космогонічні, антропогенічні, антропологічні, етнологічні. Їх специфіка.
4. Аналіз сюжетів апокрифічних легенд, їх відмінність від біблійних текстів. Образи-символи у текстах легенд.

5. Сюжети, образна система система, дидактизм та подібність до притч старозавітніх, новозавітніх, агіографічних, геортологічних та есхатологічних легенд.

Практичне заняття №8

Історичні легенди, бувальщини, народні оповідання та історичні перекази

1. Основні сюжети й мотиви історичних, історично-героїчних легенд, їх зв'язок з міфами та богатирським епосом.
2. Сюжети топонімічних, етимологічних, оноματοлогічних та топографічних легенд, що побутують на Закарпатті.
3. Використання легенд, їх мотивів та образів у художній літературі (Марко Вовчок, М.Старицький, Г.Хоткевич, М.Коцюбинський, Ю.Мушкетик та ін.).
4. Перекази як жанр усної народної творчості, їх основні ознаки.
5. Аналіз історико-хронологічних циклів переказів: основні мотиви, образи-персонажі, сюжети.
6. Жанрово-стильові особливості бувальщин, їх тематика. Зв'язок бувальщин з народними віруваннями, уявленнями, міфологією.
7. Поетика жанрів неказкової прози.

Практичне заняття №9

Календарна обрядовість українців

1. Відображення прадавніх міфологічних уявлень та культових вірувань праслов'ян у календарно-обрядовій творчості.
2. Зміст і структура народного обряду. Календарні і родинні свята.
3. Ритуально-міфологічна основа зимового циклу календарної обрядовості.
4. Тематичні групи колядок, їх основні мотиви та образи-архетипи.
5. Ритуально-міфологічна основа весняного циклу календарної обрядовості.
6. Веснянки, їх тематика, художні особливості, зв'язок з культом померлих предків.
7. Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарної обрядовості.
8. Маївки та русальні пісні як жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості, їх мотиви, тематика, образи.
9. Купальські та собіткові пісні як невід'ємний супровід магічних дій, ворожінь, гульбищ на свято Купала.

Практичне заняття №10

Міфологія та фольклор Давньої Індії

1. Становлення індійської культури та міфології.
2. Основні боги індійського пантеону та міфи про створення світу Брахмою, міфи про Пурушу.
3. Міфи про втілення бога Вішну.
4. Міфи про Ману, потоп та чотири доби у розвитку людства (4 юги).
5. Міфи та легенди про бога Ганешу («Слоноголовий Ганеша»).
6. Оповіді про сколочування океану та напій безсмертя.
7. Міф про появу смерті (Яма і Ямі).
8. Міфи про бога Індру та його боротьбу з асурами.
9. Індійські казки «Золота риба», «Три царевичі», «Дурний брахман», «Змарнілий чоловік».
10. Легенди Давньої Індії: «Савітрі й Сатьяван», «Хлопчик Місячний Сміх», «Перстень царя Душ'янті», «Цар і чародій», «Ганга сходить на землю», «Могутній Гаруда».

Практичне заняття №11

Шумеро-аккадська міфологія та фольклор

1. Становлення шумеро-аккадської міфології.
2. Головні боги та їх протистояння, анунаки та ігиги. Міфи про птаха Анзу.
3. Антропогенічні міфи шумерів.
4. Міфи про світові катастрофи та потоп.
5. Міфи та легенди про бога Енліля.
6. Міфи про Мардука та його перемогу над богинею Тіамат.
7. Міфи про богиню Іштар та її подорож у царство мертвих. Ініціація богині
8. Легенди про пригоди Гільгамеша.

Практичне заняття №12

Фольклор та міфологія Стародавнього Єгипту

1. Специфіка єгипетської культури та фольклору.
2. Тотемічні уявлення єгиптян.
3. Космогонічні та антропогенічні міфи єгиптян.
4. Міфи про подорожі бога Ра небом та його боротьбу зі змієм Апопом. Око бога Ра. Богиня Хатор.
5. Міфи про Осіріса, Ісіду, Сета та Гора.

6. Уявлення єгиптян про потойбічне життя.
7. Казки Стародавнього Єгипту.

Практичне заняття №13

Фольклор та міфологія стародавнього Китаю

1. Уявлення про китайську культуру та міфологію.
2. Космогонічні міфи китайців (Інь та Янь, Паньгу), притча про Хундуня.
3. Міфи про богиню Нюйву (про створення людей, про порятунок світу після світової катастрофи).
4. Уявлення про богиню Нюйву як покровительку шлюбу та сім'ї.
5. Легенди давніх китайців про потоп (діти Фусі і Нюйва, їх батько і бог грози Лейгун).
6. Легенди про драконів.
7. Легенди про Стрільця І.
8. Китайські казки (сюжети, тематичні групи). Казка «Про доброго і благородного Шуня, який став великим правителем», «Світова гора Куньлунь».

Практичне заняття №14

Фольклор та міфологія Японії

1. Боги-камі у фольклорі Японії.
2. Міфи про створення світу, Ідзанаі та Ідзанакі.
3. Міфи про подорож Ідзанакі у світ мертвих.
4. Міфи про богиню Аматерасу.
5. Міфи про бога Сусаноо.
6. Етіологічні міфи японців.
7. Легенди про О-куніносі.
8. Легенди про походження японських імператорів, символи їх влади.
9. Образи духів у фольклорі японців (кірін, баку, тенгу).
10. Легенди про гору Фудзі.
11. Казки японців («Журавка», «Момотару», «Кагуя-хіме – діва місячного сяйва», «Каті-каті яма – гора трісь-трісь», «Сніговиця», «Портрет дружини-красуні»).

Практичне заняття №15

Фольклор та міфологія народів Центральної та Північної Америки

1. Міфологічні уявлення корінних народів Центральної та Північної Америки:
 - А) Міфологія ольмеків.
 - Б) Міфологія індіанців майя.
 - В) Міфологія тольтеків.
 - Г) Міфологія ацтеків.
 - Д) Міфологія індіанців Північної Америки.
 - Е) Тотемічні уявлення індіанців Північної Америки.
2. Міфи про створення світу індіанців Центральної та Північної Америки.
3. Міфи про створення людини.
4. Казкова проза індіанців Центральної та Північної Америки.
5. Основні мотиви легенд індіанців Центральної та Північної Америки.
6. Ритуали жертвоприношення.
7. Родинна та господарська обрядовість індіанців Центральної та Північної Америки. Ритуал ініціації.

Практичне заняття №16

Фольклор та міфологія скандинавів

1. Становлення міфології давніх скандинавів та германців. Теогонічні міфи та легенди (про Одіна, Тора, Локі, Фрейю...). Міфи про валькірій та вальгалу.
2. Міфи про дітей Локкі.
3. Міфи про Бальдра та Рагнарьок.
4. Божества давньо-германського, скандинавського пантеону та уявлення про Всесвіт (Одін, Тор, Локі).
5. Міфи та легенди скандинавів: «Створення світу», «Як Одін втратив око», «Намисто Фрігг», «Золоте волосся Сів», «Чудодійні дари», «Суперечка цвергів», «Подорож Тора в країну йотунів», «Змагання з йотунами».
6. Культ давніх германців.
7. Ельфи, гноми, тролі, кобольди, нікс, велетні у легендах та повір'ях скандинавів.
8. Обряди та ритуали скандинавів.

Практичне заняття №17

Фольклор та міфологія Давньої Греції

1. Пантеон давньогрецьких богів. Образи богині-Матері і бога землі в давньогрецькій міфології.
2. Міфи про богинь Гею, Афродіту, Артеміду, Гестію, Деметру.
3. Образ бога землі і його наступники. Крон і титани як втілення стихії «низу». Гермес як бог доріг. Тріада Аїд-Посейдон-Зевс.
4. Героїчні міфи стародавньої Греції. Геракл як архаїчний герой. Подвиги Геракла: немейський лев, лернейська гідра, керинейська лань, ерімантський кабан, скотне подвір'я Авгія, стімфалійські птахи, критський бик, коні Діомеда, пояс Іпполіти, корови Геріона, яблука Гесперід, кербер (цербер).
5. Прометей, Орфей, Тезей та ін. Сказання про троянську війну.
6. Епос «Одіссея»: сюжет, структура, персонажі, зв'язок з мотивами чарівної казки.

Практичне заняття №18

Фольклор народів Англії та Німеччини

1. Казки братів Грїмм, їх тематика та образна система. «Рапунцель», «Три прялі», «Гензель і Гретель», «Пані Метелиця», «Король Дроздобород», «Три пір'їни». Вивчення казок братів Грїмм у школі.
2. Німецькі прислів'я та приказки.
3. Німецькі легенди «Фауст», «Щуролов», «Лорелея», «Лоенгрїн», сюжет, основні мотиви, система персонажів.
4. Специфіка міфології кельтів.
5. Анімістичні вірування кельтів.
6. Міфи про головних кельтських богів Епона, Луга, Дагда, Цернунна.
7. Легенди про битву Луга.
8. Легенди про Кухуліна.
9. Легенди про мудрого Фінна.
10. Легенди про пригоди Пуйла, ірландська легенда «Королівство».
11. Легенди про короля Артура і лицарів круглого стола. «Утер та Ігрейна», «Меч у камені», «Правління короля Артура», «Ланселот і Гвіневера», «Ланселот і Ілієна».
12. Легенди про пошуки Святого Грааля.

4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин денна форма	Кількість годин заочна форма
1.	Міфологічне підгрунття прислів'їв, приказок, загадок фольклору.	4	6
2.	Зробити презентацію на тему: «Тотемізм, фетишизм, анімізм та система культів як основа українських міфів та казок»	4	6
3.	Розробити план-конспект уроку на тему: «Магічні ритуали, їх психологічне підгрунття. Ритуал ініціації», скласти 10 тестів.	4	6
4.	Зробити презентацію на тему: «Давня праслов'янська міфологія. Космогонічні, теогонічні та календарні міфи українців». Законспектувати сюжети міфів.	4	6
5.	Зробити презентацію на тему: «Замовляння як жанр фольклору і основа кумулятивної казки, казка «Колобок».	4	6
6.	Підготувати реферат на тему: «Жанр чарівної казки. Мотив складних випробувань в «чоловічих» й «жіночих» казках («Котигорошко», «Про дідову і бабину доньок»)). Законспектувати сюжети казок.	4	6
7.	Зробити презентацію на тему: «Казки про диких тварин, їх зв'язок з мисливським побутом, тотемізмом». Законспектувати сюжети казок.	4	6
8.	Зробити презентацію на тему: «Демонологічні легенди українців. Образи відьми та упира». Законспектувати сюжети легенд.	4	6
9.	Зробити презентацію на тему: «Апокрифічні легенди українців про створення світу, перших людей та народів». Законспектувати сюжети легенд.	4	6
10.	Пройти навчання на сайті Ed-Era: опанувати курс «Знай свою Україну. Різдво», подати сертифікати про результат навчання (1 кредит ЄКТС) - https://ed-era.com/courses	8	11
11	Зробити презентацію на тему: «Фольклор та міфологія Стародавньої Індії», законспектувати	4	7

	сюжети індійських міфів, казок та легенд.		
12	Зробити презентацію на тему: «Шумеро-аккадський фольклор та міфологія», законспектувати сюжети міфів, казок та легенд.	4	7
13	Зробити презентацію на тему: «Фольклор та міфологія Стародавнього Єгипту», законспектувати сюжети міфів, казок та легенд.	4	7
14	Зробити презентацію на тему: Фольклор та міфологія Китаю, законспектувати сюжети казок та легенд.	4	7
15	Зробити презентацію на тему: «Фольклор та міфологія Японії», законспектувати сюжети казок, прислів'їв та легенд.	2	7
16	Зробити презентацію на тему: «Фольклор та міфологія народів Центральної та Південної Америки», законспектувати сюжети міфів, казок та легенд.	2	8
17	Зробити презентацію на тему: Фольклор та міфологія скандинавів, законспектувати сюжети скандинавських міфів, казок та легенд.	4	7
18	Зробити презентацію на тему: «Фольклор та міфологія Давньої Греції», законспектувати сюжети міфів, казок та легенд».	4	8
19	Зробити презентацію на тему: «Фольклор народів Англії та Німеччини», законспектувати сюжети казок та легенд.	4	7
	Разом	76	130

6.5. Індивідуальні завдання

Індивідуальні завдання призначені для відпрацювання пропущених занять через хворобу здобувача або іншу поважну причину, а також мають на меті поглиблення, узагальнення та закріплення знань, які здобувачі здобувають у процесі навчання, а також застосування цих знань на практиці, формування сталих навичок дослідницької роботи як невід'ємної фахової риси.

1. Виконання завдань за матеріалами методичних розробок.
2. Опрацювання наукових праць про специфіку фольклорних жанрів.
3. Написання рефератів / створення презентацій (відповідно до тем, передбачених програмою).

Вимоги до виконання й оформлення індивідуального завдання:

1. Обсяг виконаного завдання – 4-5 сторінок друкованого тексту / 25-30 слайдів презентації;
2. Структура кожного виду робіт (зміст, вступ, основна частина, висновки, додатки (якщо є); список використаної літератури).

6. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ТА ДЕМОНСТРУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засобами оцінювання та демонстрування результатів навчання з предмету «Український і світовий фольклор» є: поточний контроль на практичних заняттях, тематичний контроль за результатами самостійної та індивідуальної роботи студентів, а також підсумковий контроль – у вигляді модульної контрольної роботи та усного екзамену з елементами тестів.

Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота										Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	50	100
5	5	5	5	5	5	5	5	5	8		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота									Модульна контрольна робота	Сума
T11	T12	T13	T14	T15	T16	T17	T18	T19	50	100
6	6	5	5	5	5	6	6	6		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Практичні заняття	10	42	9	50
Навчання на сайті Ed-Era – опанування курсу «Знай свою Україну. Різдво», з поданням сертифікату про результат навчання (1 кредит ЄКТС) - https://ed-era.com/courses	1	8		
Модульна контрольна робота	1	50	1	50
Разом		100		100

7. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Базова література

1. Антологія українського міфу: етіологічні, космогонічні, антропологічні, теогонічні, солярні, лунарні, астральні, календарні, історичні міфи: у 3-х т. [збір. та упоряд. В. Войтовича]. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2006. (Серія "Керниця"). Т. 2 : Тотемічні міфи. 596 с.
2. Антологія українського міфу: етіологічні, космогонічні, антропологічні, теогонічні, солярні, лунарні, астральні, календарні, історичні міфи : у 3-х т. [збір. та упоряд. В. Войтовича]. Тернопіль : Навчальна книга-Богдан, 2006. (Серія "Керниця"). Т. 3 : Потойбіччя. 848 с.
3. Біляцька В.П. Навчальний посібник з курсу «Усна народна творчість». Дніпро: СЕРЕДНЯК, 2015. 124 с.
4. Білецький А. Міфи Далекого Сходу. Київ: «Основи», 2004. 218 с.
5. Босьє С. Міфи та легенди народів світу [пер. з фр.]. Київ: Махаон-Україна, 2012. 128 с.
6. Булашев Г. Міфи України / пер. Ю. Буряка. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 384 с.
7. Віннічук А. Усна народна творчість: Навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Твори», 2020. 304 с.
8. Галайчук В. Українська міфологія. Харків: Кн. клуб сімейного дозвілля, 2016. 288с.
9. Гарасим Я. Нариси до історії української фольклористики. Київ: Знання, 2009. 301 с.
10. Гейман Ніл. Скандинавська міфологія [пер. з англ.]. Київ: Видавнича група КМ-БУКС, 2017. 256 с.
11. Гнатюк В. Нарис української міфології [підгот. та опрацюв. тексту, вступ. ст. і примітки Романа Кирчіва]. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2000. 264 с.
12. Голоси Стародавньої Індії / Антологія давньоіндійської літератури. Упорядкування, переклад із санскриту і примітки Павла Ріттера. Київ: Дніпро, 1982. 351 с.
13. Грімм Вільгельм, Якоб. Казки для дітей та родини. / пер. з нім. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 816 с.
14. Давидюк В. Вибрані лекції з українського фольклору (в авторському дискурсі). Вид. третє, виправл., доп. і перероб. Луцьк: ПВД «Твердиня», 2014. 448 с.
15. Давидюк В. Первісна міфологія українського фольклору. Видання друге, доповнене й перероблене. Луцьк, 2005. 310 с.
16. Давні легенди німецьких земель / Переказ Т. Горбаченко, Л. Олексієнко. Київ: «Країна Мрій», 2005. 96 с.

17. Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: У 3 т., 4 кн. Т. 3. Фольклористичні дослідження. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2005. 404 с.
18. Дмитренко М. Символи українського фольклору: монографія. Київ: УЦКД, 2011. 400 с.
19. Дмитренко М. Українська фольклористика другої половини ХІХ століття: школи, постаті, проблеми. Київ: Сталь, 2004. 384 с.
20. Дунаєвська Л. Українська народна проза (легенда, казка). Еволюція епічних традицій. Видання 2-е, стереотипне. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2009. 304 с.
21. Дюркгайм Еміль. Первісні форми релігійного життя. Тотемна система в Австралії. Київ: Юніверс, 2002. 424 с.
22. Естес Клариса Пінкола. Жінки, що біжать з вовками. Архетип Дикої жінки у міфах та легендах. / пер. з англ. Н. Валевської. Київ: Yakaboo Publishing, 2019. 528 с.
23. Єгипетські казки і казка про двох братів / пер. І. Франка // *Франко І. Додаткові томи до збір. творів у 50 т.* Київ: Наукова думка, 2008. Т. 51. Прозові переклади. 1876–1912. С. 5–31.
24. Єрмановська Г. Міфологія. Харків: Фоліо, 2015. 319 с.
25. Зарубіжна література: Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу: Хрестоматія / Упоряд. Л.В. Грицик. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. 689 с.
26. Зарудний Є. О. Усі міфи. Харків: ГОРСІНГ ПЛЮС, 2007. 352 с.
27. Івановська О.П. Український фольклор: семантика і прагматика традиційних смислів: підручник. Київ: ВПК «Експрес-Поліграф», 2012. 336 с.
28. Івановська О. Український фольклор: підручник. Видання 2-е: доповнене й перероблене. Київ: ВПЦ «Київський університет», 2019. 402 с.
29. Ігнатенко І. Традиційна обрядовість українців. Київ: Інтелектуальна книга, 2017. 160 с.
30. Калашник Л. С. Давньокитайська міфологія як засіб родинного виховання. Запоріжжя: Поліграф, 2004. 259 с.
31. Кирчів Р. Історія української фольклористики. Т. 1. Преромантична і романтична фольклористика. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2017. 524 с.
32. Китайські народні казки / Упоряд., вступне слово та переказ з китайської І.К. Чирка. Київ: Веселка, 1991. 159 с.
33. Колесса Філярет. Українська усна словесність. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 646 с.
34. Кононенко О. Українська міфологія. Божества і духи. Харків: Фоліо, 2017. 191с.
35. Кононенко О. Українська міфологія. Фольклор, казки, звичаї, обряди. Харків: Фоліо, 2017. 159 с.

36. Костомаров М. Слав'янська міфологія. Київ: ФОП Стебляк О.М., 2014. 200 с.
37. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: навчальний посібник. Київ: Либідь, 2002. 590 с. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-6098.html>.
38. Кун М.А. Легенди та міфи стародавньої Греції. Переклад О.М. Івченко URL: https://www.ereading.club/bookreader.php/1001527/Kun_Legendi_ta_mifi_starodavnoi_Grecii.html
39. Лисюк Н.А. Міфологічний хронотоп: матеріали до курсів Міфологія, Міфологія словянська і світова. Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ: Український фітосоціологічний центр, 2006. 198 с.
40. Лановик М., Лановик З. Українська усна народна творчість. Навчальний посібник. Київ: Знання-Прес, 2006. 591 с.
41. Лозко Г. Коло Свароже: Відроджені традиції. Ніжин: Аспект-Поліграф, 2009. 228с.
42. Лозко Г. Українське народознавство. Вид. 5, зі змінами та допов. Тернопіль: Мандрівець, 2011. 512 с.
43. Міфи Давньої Індії: для ст. шк. віку. / Упоряд., переказ із гінді, післямова С. Наливайка. Київ: Веселка, 1992. 199 с.
44. Міфи народів світу: посібник з літератури народів світу для середньої школи / автор-упорядник О. Бондарук. Львів, 1997. 328 с.
45. Міфи та легенди українців / Укладач О.Ганзюк. Київ: Знання, 2022. 159 с.
46. Міфологія / Дорохіна Л.М., Макаревич В.М., Широніна О.В. та ін. 3-тє вид., без змін. Київ: ТОВ «Перо», 2010. 96 с.
47. Мушкетик Л.Г. Персонажі української народної казки. Київ: Український письменник, 2014. 360 с.
48. Мушкетик Л. Моральний канон української традиційної культури: за фольклорними джерелами. Київ – Кам'янець-Подільський: ТОВ «Друкарня «Рута»», 2022. 752 с.
49. Мушкетик Л. Фольклор українсько-угорського порубіжжя: монографія; Нац. акад. наук України, Ін-т мистецтвознав., фольклористики та етнології ім. М.Т. Рильського. Київ: Український письменник, 2013. 494 с.
50. На ріках вавілонських. З найдавнішої літератури Шумеру, Вавілону, Палестини / Упорядник М. Н. Москаленко. Київ: Дніпро, 1991. 398 с.
51. Очі дракона. Казки народів Сходу (японські, китайські, корейські, монгольські та в'єтнамські). Харків: «Фактор», 2004. 416 с.
52. Панчатантра (П'ять кошків житейської мудрості). Шукасапаті (Сімдесят оповідок папуги). Київ: Дніпро, 1988. 383 с.
53. Плачинда С. Міфи і легенди Давньої України. Київ: ФОП Стебляк О.М., 2015. 304с.
54. Притулик М. Практикум з українського фольклору: навч.-метод. посіб. [для студ.]; Черніг. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Чернігів, 2011. 295с.

55. Про міфи та легенди. Ілюстрована енциклопедія для дітей / Укладач Клімов А.А. Харків: Видавництво «Ранок», 2012. 128 с.
56. Руввас та сорок розбійників: арабські казки у записах Агатангела Кримського. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан», 2013. 200 с.
57. Руснак І. Є. Український фольклор: навч. посіб. Київ : Академія, 2010. 304 с.
58. Семенов О.М. Усна народна творчість: навч.-метод. посіб. Київ-Глухів: РВВ ГДПУ, 2003. 153 с.
59. Ткач М. Українська звичаєва культура: монографія. Київ: Ліра-К, 2018. 592 с.
60. Тиховська О. Магія та міфологія в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект. Монографія. Ужгород: Рік-У, 2021. 512 с.
61. Тиховська О. Замовляння та магічні ритуали як специфічні способи вираження лінгвального та екстралінгвального аспектів комунікації / Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття: *монографія*. Ужгород: РІК-У, 2021. С. 281-323.
62. Тиховська О. Українська народна чарівна казка: психоаналітичний аспект. Монографія. Видання друге, доповнене. Київ: Видавництво Ростислава Бурлаки, 2023. 416 с.
63. Турунен А. Ознаки добра і зла. Забобони: Історія забобонних звичаїв; пер. з фінськ. І. Малевич. Львів: Видавництво Анетти Антоненко; Київ: Ніка-Центр, 2020. 192 с.
64. Українська фольклористична енциклопедія у 2-х т.-Т. 1: А-Л / Упорядник, науковий редактор д. філол. н., професор М. К. Дмитренко. Київ: Вид-во «Сталь», 2018. 740 с.
65. Українські міфи, демонологія, легенди / Упоряд. М. К. Дмитренко. Київ: Музична Україна, 1992. 144 с.
66. Українська усна народна творчість: пісні, думи, балади. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 202 с.
67. Українські традиції / Упорядкування та передмова О.В. Ковалевського. Харків: Фоліо, 2004. 573 с.
68. Українська фольклористика. Словник-довідник / уклад., заг. ред. Михайла Чернопиского. Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. 448 с.
69. Українське народознавство: Навч. посібник / За ред. С.П.Павлюка. Київ: Знання, 2006. 568 с.
70. Філіп Н. Міфологія. Енциклопедія / пер. з англійської О.І. Зуй. Київ: «Перо», 2006. 160с.
71. Філоненко С. Усна народна творчість: навч. посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 416 с.
72. Черепанова С. Філософія родознавства: Навч. посібник. Київ: Т-во «Знання», 2008. 460 с.

73. Чернопиский М. Г. Українська усна народна словесність. Прозові жанри, паремії і драма. Дидактичні матеріали і методичні поради до практичних занять. Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка, 2005.
74. Чумарна М. Буття і небуття. Таємниці творення світу: 50 міфів народів світу. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2011. 176 с.
75. Японська література: Хрестоматія. Том I (VII-XIII ст.). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2010. 562 с.
76. Японські народні казки. У трьох томах. Том 1. Кендзо-звитяжець. / Переклад Є. Литвиненко. Київ: Задруга, 2006. 128 с.

Допоміжна література

1. Багнюк А. Символи українства. Художньо-інформаційний довідник. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2010. 512 с.
2. Бердник Г. Знаки карпатської магії (Таємниця старого мольфара). Київ: Зелений пес, 2006. 368с.
3. Букрієнко А. Казка як різновид архетипної історії: європейська та японська традиції. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Східні мови та література*. 2013. №1 (19). С. 47–50.
4. Вархол Н. Народна демонологія українців Словаччини. Свидник, 2017. 448 с.
5. Войтович В. Українське міфологієзнавство: Навч. посіб. для студентів вищих навч. закл. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2016. 240 с.
6. Войтович Н. Народна демонологія Бойківщини: монографія. Львів: СПОЛОМ, 2015. 228 с.
7. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. У 2 т. Том 1. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 310 с.
8. Воропай О. Звичаї нашого народу. Етнографічний нарис. У 2 т. Том 2. Київ: Центр навчальної літератури, 2022. 274 с.
9. Галайчук В. Українська міфологія. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2016. 288 с.
10. Гарасим Я. Національна самобутність естетики українського пісенного фольклору: монографія. Львів: Українські технології, 2010. 376 с.
11. Греймас А.Ю. Про богів та людей. / пер. з лит. В. Просцевічуса. Київ: Видавничий дім «Києво-Могилянська академія», 2018. 464 с.
12. Грица С. Фольклор у просторі та часі. Тернопіль: Астон, 2000. 228 с.
13. Гузій Р. З народної танатології: карпатознавчі розсліди. Львів: Інститут народознавства НАН України, 2007. 352 с.
14. Гузій Р. Похоронні звичаї та обряди. *Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат*. Т.2. Етнологія та мистецтвознавство. Львів: Інститут народознавства НАН України. 2006. С. 569–589.

15. Гунчик І. Український магічно-сакральний фольклор: структура тексту та особливості функціонування: монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 232 с.
16. Давидюк В. Персоніфікація страху як чинник міфотворчості (у населеннях Західного Полісся другої половини ХХ століття). *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Літературознавство. Мовознавство. Фольклористика*. 2017. Вип. 1. С. 54-58. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_LMF_2017_1_14
17. Еліаде М. Священне і мирське. Міфи, сновидіння і містерії. Мефістофель і андрогін. Окультизм, ворожбитство та культурні уподобання (пер. Г. Кьорян, В. Сахна). Київ: Основи, 2001. 592 с.
18. Жайворонок В.В. Знаки української етнокультури: Словник-довідник. Київ: Довіра, 2006. 703 с.
19. Ларіон, митрополит (Іван Огієнко). Дохристиянські вірування українського народу: Іст.-реліг. монографія. Київ: Центр навчальної літератури, 2020. 320с.
20. Історичні перекази українців. Зібрав та впорядкував Василь Сокіл. Львів: Видавництво М. Коць, 2003. 327 с.
21. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: У 3-х кн., 6 т.. Факс. вид. Київ: Обереги, 1994. К. I. 400 с.
22. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: У 3-х кн., 6 т.. Факс. вид. Київ: Обереги, 1994. К. II. 528 с.
23. Кирилюк О.С. Універсалії культури і семіотика дискурсу. Казка та обряд. Видання друге, доповнене та виправлене. Одеса: Автограф ЦГО НАН України, 2005. 372 с.
24. Колісник-Гуменюк Ю.І. Роль соціогумантарних дисциплін у вихованні патріотизму і національної свідомості особистості. Зб. наук. праць інституту психології імені Г.С. Костюка АПН України / заг. ред. С. Д. Максименка. Київ, 2008. Т. X, Ч. 4. С. 272–279.
25. Кононенко О. Українська міфологія. Божества і духи. Харків: Фоліо, 2017. 191 с.
26. Кононенко О. Українська міфологія. Фольклор, казки, звичаї, обряди. Харків: Фоліо 2017, 159 с.
27. Король В. Народна демонологія гуцулів Закарпаття: дис. ... канд. істор. наук: 07.00.05. Ужгород-Львів, 2019. 274 с.
28. Леся Українка. Передмова до перекладів пісень Давнього Єгипту. Ліричні пісні Давнього Єгипту [пер. Лесі Українки]. *Зарубіжна література: Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу: Хрестоматія*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. С. 15-21.
29. Логвиненко, І. А. Жінка у Стародавньому Єгипті: визначення правового статусу та особливості шлюбно-сімейних відносин / І.А. Логвиненко, Є.С. Логвиненко. *Право і безпека*. 2023. № 2 (89). С. 87-97.

30. Логвиненко І.А., Логвиненко Є.С. Статус жінки на Стародавньому Сході: особливості шлюбно-сімейних відносин у Месопотамії. *Право і безпека*. 2022. № 2 (85). С. 91–106.
31. Маєрчик М. Ритуал і тіло: структурно-семантичний аналіз українських обрядів родинного циклу. Київ: Критика, 2011. 327 с.
32. Максимович М. Дні та місяці українського селянина. Київ: Обереги, 2002. 187 с.
33. Мойсей А. Магія і мантика у народному календарі східнороманського населення Буковини. Чернівці: ТОВ «Друк Арт», 2008. 320 с.
34. Мусіхіна Л. Звірслов: Міфологема тваринного світу українців. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2013. 192 с.
35. Мусіхіна Л. Магія гір. Чарівне в житті гуцулів. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. 64 с.
36. Мушкетик Л. Людина в народній казці Українських Карпат: на матеріалі української та угорської оповідальної традиції. Київ: ДСГ, 2010. 320 с.
37. Мушкетик Л. Фольклор українсько-угорського порубіжжя. Київ: Український письменник, 2013. 496 с.
38. Наумовська Н. Міфологізм японської народної казкової прози легендарного типу. *Літературознавчі студії*. 2013. №37 (2) С. 98–107.
39. Наумовська О. Аїд. *Велика українська енциклопедія. Словник.* / кер. авт. колективу д-р іст. наук, проф. Киридон А.М./ А - Акц. Київ: Державна наукова установа «Енциклопедичне видавництво», 2016. 592 с.
40. Наумовська О. Антична міфологія. *Велика українська енциклопедія*. URL: <https://vue.gov.ua/> Антична міфологія.
41. Наумовська О. Божества нижнього світу в слов'янській та тюркській міфологіях (компаративний аспект). *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2012. Вип.37. Ч. I. С. 217-220.
42. Наумовська О. Мотиви блаженного чи пекельного царства мертвих у міфологічних системах різних народів світу. *Літературознавчі студії*. 2013. Вип. 37. Частина 2. С. 89-98.
43. Наумовська О. Міфічні істоти «підземного світу» в українській чарівній казці. *Література. Фольклор. Проблеми поетики*. 2017. Випуск 42. С. 88-96.
44. Наумовська О. Різновекторність локусів потойбіччя у народній неказковій прозі. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2018. Випуск № 21. С. 39-47.
45. Нечуй-Левицький І.С. Світогляд українського народу: ескіз української міфології. Київ: Обереги, 2003. 144 с.
46. Онищук Антін. Останки первісної культури у Гуцулів. Записано в Зеленій, Надвірнянського повіту. *Матеріали до української етнології. Т. XV*. Львів, 1912. 184 с. URL: <https://elib.nlu.org.ua/view.html?id=1049>.

- 47.Присяник І.Українські предвічні вірування. Ключі від Раю-Ірію. Київ: Априорі, 2021. 208 с.
- 48.Ребрик, О. Перські народні казки у контексті українських фольклористичних досліджень. *Народознавчі зошити*, 2013. Вип. 5. С. 819-826.
- 49.Романчук С., Гриненко І. Казка як код іншомовної соціокультурної картини світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*. 2019 № 43 том 4. С. 99–102.
- 50.Сліпушко О. Давньоукраїнський бестиарій (звірослов): національний характер, суспільна мораль і духовність давніх українців у тваринних архетипах, міфах, символах, емблемах / під ред. Л. Мірошниченко, післямова О. Мишанича. Київ: Дніпро, 2001. 140 с.
- 51.Тиховська О. Архетипна природа образів напівбогинь-напівдемонів у міфології українців Закарпаття та Румунії. *Lucrarile Simpozionului International. Relatii Romano-ucrainene. Istorie si contemporaneitate. Romanian-Ukrainian relations. History and contemporaneity. Tasnad*, 26–28 octombrie 2017. Satu Mare, București, 2018. S. 347–357.
- 52.Тиховська О. Відображення культурів праслов'ян у працях Ф. Потушняка «Вогонь в народних віруваннях» та «Вода, земля, повітря в народних віруваннях». *Науковий і мистецький світ Федора Потушняка. Матеріали міжнародної наукової конференції, присвяченої 100-річчю від дня народження видатного українського письменника і вченого*. Ужгород, 2010. С.234–243.
- 53.Тиховська О. Етноархетипна семантика образу вовкулаки у фольклорі Закарпаття. *Науковий журнал Львівського державного університету безпеки життєдіяльності «Львівський філологічний часопис»*. Львів, 2020. №8. С. 177–184.
- 54.Тиховська О. Етнопсихологічне підґрунтя зимового циклу календарної обрядовості Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород, 2017. Вип. 38. С. 72–77.
- 55.Тиховська О. Етнопсихологічне підґрунтя космогонічних міфів про створення світу з яйця. *Щорічний науковий збірник Сьомої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції з україністики «Діалог мов – діалог культур. Україна і світ»*. Серія: Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики. Випуск 2016. Мюнхен: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2017. С. 736–744.
- 56.Тиховська О. Етнопсихологічний аспект замовлянь та клятв у фольклорі українців Закарпаття. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 5/6. С. 63–74.
- 57.Тиховська О. Етнопсихологічний аспект рослинної магії в купальській обрядовості українців Закарпаття першої половини ХХ століття. *Актуальні питання суспільних наук та історії медицини. Спільний українсько-румунський науковий журнал (АПСНІМ)*. Серія: Філологія. 2020. Вип. 3 (27). С. 91–96.

58. Тиховська О. Етнопсихологічний аспект уявлень про «злі очі» та «вроки» у фольклорі Карпатського регіону. *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка*. Дрогобич, 2020. Вип. 33. Том 3. С.174–181.
59. Тиховська О. Космогонічні міфи у світлі психоаналізу. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Ужгород, 2016. Вип. 1 (35). С. 101–105.
60. Тиховська О. Магія та міфологія в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект. Ужгород: Рік-У, 2021. 512 с.
61. Тиховська О. Національна специфіка українського менталітету крізь призму архетипу землі. *Держава у теорії і практиці українського націоналізму. Матеріали VI Всеукраїнської конференції з міжнародною участю*. Івано-Франківськ, 26-27 червня 2015 р. Івано-Франківськ: Місто НВ, 2015. С. 472–478.
62. Тиховська О. Образ мавки в українській міфології та повісті Докії Гуменної «Небесний змій». *Філологічний дискурс. Збірник наукових праць*. Хмельницький, 2019. № 9. С. 168–179.
63. Тиховська О. Персоніфікація архетипу Самості в купальській обрядовості українців. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2020. Вип. 1 (43). С. 359–365.
64. Тиховська О. Персоніфікація архетипу Тіні у міфологічному світогляді українців. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2015. Вип. 20. С. 130–135.
65. Тиховська О. Психоаналітичне підґрунтя образів чорта та домовика в міфології Закарпаття. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Київ, 2020, Том 31 (70). № 2. С. 58–65.
66. Тиховська О. Психоаналітичне підґрунтя образів язичницьких богів в українській міфології Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2019. Вип. 2 (42). С. 168–175.
67. Тиховська О. Психоаналітичний аспект демонологічних образів у міфології Закарпаття. *IX Міжнародний конгрес україністів. Фольклористика. Українознавство. Збірник наукових статей (до 100-річчя Національної академії наук України)*, НАН України, МАУ, ІМФЕ ім. М. Рильського. Київ, 2019. С. 125–135.
68. Тиховська О. Психоаналітичний аспект образу водяника в українській міфології. *Вісник МДУ. Серія: Філологія*. Маріуполь, 2018. Вип.18. С. 121–127.
69. Тиховська О. Психоаналітичний аспект образу долі в українській міфології. *Актуальні питання гуманітарних наук. Міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені І. Франка*. Дрогобич, 2020. Вип. 29. Том 4. С. 59–66.

70. Тиховська О. Психоаналітичний аспект образу змії у міфології Закарпаття. *Збірник тез VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «На шляху до синтезу філософії, науки і релігії» на тему: «Міф, філософія, наука: історична траєкторія взаємин»*. Львів: СПОЛОМ, 2017. С. 52–55.
71. Тиховська О. Психоаналітичний аспект образу русалки та повітрулі в українській міфології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Ужгород, 2017. Вип. 1 (37). С. 91–96.
72. Тиховська О. Психоаналітичний аспект уявлень про нечистих духів у міфології Закарпаття. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2018. С. 321–325.
73. Тиховська О. Психологічне підгрунття культу предків в українській та румунській міфології. *Relatii Romano-ucrainene. Istorie si contemporaneitate. Romanian-Ukrainian relations. History and contemporaneity. Румунсько-українські відносини. Історія та сучасність*. Satu Mare, București, 2019. С. 509–518.
74. Тиховська О. Психологічне підгрунття міфологічних образів чорнокнижника та соломонара. *Вісник МДУ. Серія: Філологія*. Маріуполь, 2019. Вип. 20. С. 142–149.
75. Тиховська О. Психологічне підгрунття міфологічних уявлень про рушницю та полювання у народних віруваннях Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*. Вип. 2 (40). Ужгород, 2018. С. 63–68.
76. Тиховська О. Психологічне підгрунття народних уявлень про писанки у світлі світової міфології. *Вісник МДУ. Серія: Філософія, культурологія, соціологія*. Маріуполь, 2018. Вип. 16. С. 75–83.
77. Тиховська О. Психологічне підгрунття образу дводушника в українській міфології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. Вип. 2 (36). Ужгород, 2016. С. 242–248.
78. Тиховська О. Психологічне підгрунття уявлень про душу у світогляді різних народів. *Матеріали науково-практичної конференції «Становлення майбутнього вчителя-філолога у процесі вивчення регіонального фольклору»*. Умань, 2016. С. 108–114.
79. Тиховська О. Психологічне підгрунття уявлень про межу в народних віруваннях Закарпаття. *Матеріали Міжнародної конференції «Фольклор – стратегічний ресурс нації»*. Дванадцять фольклористичні читання, присвячені професору Лідії Дунаєвській. Київ, 2019. С. 113–117.
80. Тиховська О. Психологічний аспект астральних образів у міфології Закарпаття. *Щорічний науковий збірник Восьмої міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції з україністики “Діалог мов – діалог культур. Україна і світ”*. Серія: Міжнародна наукова Інтернет-конференція з україністики. Випуск 2017. Мюнхен: Verlag readbox unipress Open Publishing LMU, 2018. С. 643–656.

81. Тиховська О. Специфіка великодньої обрядовості Закарпаття. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія*. 2019. Вип. 1(41). С. 139–145.
82. Тиховська О. Специфіка обрядів жертвоприношення на Закарпатті (за розвідкою Ф. Потушняка «Жертва в народном вірованю»). *Україна в етнокультурному вимірі століть. Міфи і символіка в етнокультурні українців. Зб. наук. праць: посібник для викладачів, вчителів, студентів й учнів вузів та шкіл*. Київ: Видавництво НПУ імені М.П. Драгоманова, 2015. С. 68–76.
83. Тиховська О. Уявлення про відьму у світогляді українців. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства*. Ужгород, 2014. Вип.19. С. 176–179.
84. Тиховська О. Уявлення про душі самогубців в українському фольклорі Закарпаття: етнопсихологічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 2020. Вип. 2 (44). С. 423–431.
85. Франко І. Сотворення світу. Київ: Обереги, 2004. 160 с.
86. Франко І. Вавилонські мотиви і гімни. *Зарубіжна література: Матеріали до вивчення літератур зарубіжного Сходу: Хрестоматія*. Київ: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2006. С. 40–55.
87. Хланта І. Моє Копашново: історико-етнографічні, фольклорні статті та матеріали. Ужгород: Патент, 2017. 816 с.
88. Худоба Г. Антагоністи в українських та англійських казках. Компаративний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Дрогобич: Видавничий дім «Гельветика», 2023. Вип. 62. Том 2. С. 192-197.
89. Чеховський І. Демонологічні вірування і народний календар українців Карпатського регіону. Чернівці: Зелена Буковина, 2001. 303 с.
90. Чубинський П. Мудрість віків. Українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського: У 2 кн. Кн. 1. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 190 с.
91. Чубинський П. Мудрість віків. Українське народознавство у творчій спадщині Павла Чубинського: У 2 кн. Кн. 1. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 196 с.
92. Шекерик-Доників П. Рік у віруваннях гуцулів. Вибрані твори. Івано-Франківськ: ГУЦУЛЬЩИНА, Верховина, 2009. 351с.
93. Шухевич В. Гуцульщина: в 5 частинах (Репринтне видання 1899–1908 рр). Харків: Видавець Олександр Савчук, 2018. 1218 с.
94. Янковська Ж.О. Символічні коди української культури: навчально-методичний посібник (для викладачів, учителів, учнів та студентів спеціальних закладів загальної середньої й вищої освіти). Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2021. 170 с.

95. Ярмоленко Н.М. Український усний героїчний епос: динаміка традиції: монографія. Київ; Черкаси: Чабаненко Ю. А., 2010. 552 с.
96. Ярмоленко, Н.М., Ярмоленко, О.Д. *Фольклорна арт-терапія та методика її впровадження. Вісник Черкаського університету.* 2008. Серія: Педагогічні науки. № 123. С. 158-162.
97. 100 найвідоміших образів української міфології / Завадська В., Музиченко Я., Таланчук О., Шалак О. Київ: Орфей, 2002. 448 с.

Інформаційні ресурси

1. Лабораторія фольклористичних досліджень <http://labs.lnu.edu.ua/folklore-studies/>
2. Бібліотека фольклору, виданого або оцифрованого в Канаді <http://diasporiana.org.ua/category/folklor>
3. Народна творчість та етнологія <https://nte.etnolog.org.ua>
4. Народознавчі зошити (архів матеріалів) <https://nz.lviv.ua>
5. <https://spadok.org.ua/folklor/blog>
6. Сайт Львівської ННБУ ім. В. Стефаника: <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/elektronni-resursy1/>
7. <https://derevo-kazok.org/>
8. https://xn--80aaukc.xn--j1amh/cgi-bin/search_m.pl?tag=%D1%D8%C0&sort=id

8. Перелік питань до іспиту

1. Фольклор та фольклористика. Періодизація фольклору.
2. Напрями та школи фольклористики (міграційна, міфологічна, психоаналітична).
3. Дохристиянські вірування давніх слов'ян.
4. Поганство, пантеїзм та генотеїзм як первісні світоглядні системи слов'ян.
5. Словесний супровід обрядів та ритуалів (різновиди замовлянь).
6. Система культів давніх слов'ян.
7. Види та форми давніх обрядів жертвоприношення та ініціації.
8. Магія як найдавніший пласт народної творчості та її форми.
9. Ворожіння. Поетика жанрів магії.
10. Давня праслов'янська міфологія.
11. Тематичні цикли слов'янських міфів.
12. Ритуали, пов'язані зі смертю людини у праслов'ян. Святкування тризни.
13. Обряди, пов'язані з будівництвом дому та новосіллям.
14. Весільна обрядовість українців. Її виникнення та становлення.
15. Народна обрядовість, пов'язана з народженням дитини.
16. Весілля як драма. Його основні етапи та народнопісенний супровід.
17. Теорії про походження жанру чарівної казки.
18. Система прадавніх культів як основа виникнення чарівної казки.
19. Сюжетно-композиційна будова чарівних казок.
20. Психоаналітичний метод інтерпретації чарівних казок (К.-Г. Юнг "Феноменологія духа в казках").
21. Зв'язок чарівних казок з обрядом ініціації.
22. Образи дивовижних помічників у чарівних казках.
23. Кумулятивні казки: їх композиційно-структурні ознаки. Ланцюгові й епічні казки.
24. Зв'язок кумулятивних казок із замовляннями.
25. Казки про тварин: їх тематичні цикли. Відображення в них тотемічних вірувань слов'ян.
26. Культурно-анімістичні(міфологічні) казки. Звіриний епос.
27. Родинно-побутові та суспільно-побутові казки.
28. Художньо-стильові особливості казкового епосу.
29. Легенда як жанр усної народної творчості, тематичні групи легенд.
30. Історично-героїчні легенди, їх художня природа.

31. Апокрифічні легенди, їх тематичні групи.
32. Етіологічні і демонологічні легенди: їх тематичні групи.
33. Космогонічні, антропогенічні та антропологічні легенди, їх тематичні групи.
34. Жанрові особливості притч, їх тематика, особливості композиції.
35. Історична пісня як жанр героїчного епосу.
36. Стрілецькі пісні, їх поетика й образна система.
37. Пісні по кохання: їх мотиви, особливості поетики, архетипні образи.
38. Основні мотиви козацьких та чумацьких пісень, їх типові сюжети.
39. Суспільно-побутові пісні, їх класифікація.
40. Українські народні балади, їх тематично-стильові особливості і поетика.
41. Відображення древніх дохристиянських вірувань у баладах, використання прийому метаморфози в них.
42. Жанрові ознаки балад, їх класифікація.
43. Мотив інцесту в українських баладах (“Жила вдова на Подолі”, “Била в Дана красна жона” та ін.).
44. Власне історичні балади. Їх тематика.
45. Жанрові ознаки билин, їх поетика.
46. Цикли билинного епосу, їх аналіз.
47. Утвердження ідеї християнства в билинах Київського циклу.
48. Ритуально-міфологічна основа зимового циклу календарної обрядовості.
49. Жанри зимового циклу календарно-обрядової творчості.
50. Ритуально-міфологічна основа весняного циклу календарної обрядовості.
51. Жанри весняного циклу календарно-обрядової творчості.
52. Ритуально-міфологічна основа літнього циклу календарної обрядовості.
53. Жанри літнього циклу календарно-обрядової творчості.
54. Ритуально-міфологічна основа осіннього циклу календарної обрядовості.
55. Жанри осіннього циклу календарно-обрядової творчості.
56. Драматизовані календарно-обрядові дійства. Форми функціонування молодіжних громад.
57. Замовляння і календарно-обрядові пісні.
58. Дума як жанр усної народної творчості.
59. Думи про визволення з турецької неволі, їх мотиви.

60. І. Франко та українська усна народна творчість (праця “Як утворилася слов’янська міфологія”).
61. Дослідження І. Нечуєм-Левицьким жанрів магії, повір’їв та демонології (“Світогляд українського народу”, “Ескіз української міфології”).
62. Космогонічні та антропогонічні уявлення давніх греків.
63. Міфи про метаморфози - уявлення греків про походження рослинного та тваринного світу, природних явищ (Дафна, Нарцис, Ехо, Адоніс та інші).
64. Грецькі міфи про героїв: подвиги Геракла, Тесея, Персея.
65. Цикли міфів про похід аргонавтів, Троянську війну, подорожі Одисея.
66. Гуманістичне спрямування міфів про Орфея та Еврідіку, Пірама та Фісбу, Пігмаліона та Галатею, Дедала та Ікара та інших.
67. Божества давньо-германського (кельтського) пантеону та уявлення про Всесвіт.
68. Міфологія скандинавів та германців.
69. Культурні давніх германців.
70. Олімпійські боги, титани та гіганти.
71. Основні культури в Стародавньому Римі.
72. Основні обряди та ритуали кельтів.
73. Космогонічні та антропогенічні міфи Месопотамії.
74. «Рагнарбок» - вірець своєрідності скандинавської есхатології.
75. Індійські космогонічні міфи (про створення світу Брахмою, міф про Пурушу).
76. Китайські космогонічні міфи (про богиню Нюйву, Пань-Гу, Хунь-Дуня, Ін та Янь).
77. Китайські міфи про відродження людства після потопу (Фусі і Нюйва).
78. Міфи про богиню Нюйву (порятунок людства від загибелі, Нюйва – покровителька шлюбу..)
79. Японські космогонічні міфи (створення світу Ідзанаки та Ідзанами, породження ворожнечі між ними).
80. Єгипетські міфи про богів Ра («Боротьба Ра з Апопом», шлях сонця), Осіріса (вбивство та воскресіння) та Гора.
81. Єгипетські міфи про створення світу та перших людей.
82. Міфологізм індійських вед, уявлення про богів і Всесвіт.
83. Специфіка світових космогонічних міфів.
84. Космогонічні міфи про створення світу з яйця.
85. Тематичні групи космогонічних міфів про створення світу двома божествами.

86. Образ бога-майстра у світових космогонічних міфах.

87. Космогонічні міфи про виникнення світу внаслідок жертвоприношення.

9. Додаток

Лекція на тему:

«Фольклор та міфологія Китаю»

1. Специфіка китайської культури та міфології.
2. Антропогенічні міфи китайців.
3. Космогонічні міфи китайців (Інь та Янь, Паньгу), притча про Хуньдуня.
4. Міфи про богиню Нюйву (про порятунок світу після світової катастрофи).
5. Легенди про богиню Нюйву як покровительку шлюбу та сім'ї.
6. Легенди про потоп (діти Фусі і Нюйва, їх батько і бог грози Лейгун).
7. Легенди про драконів.
8. Легенди про Стрільця І.
9. Китайські міфи про безсмертних, велетнів і черпах.

1. Специфіка китайської культури та міфології.

Китайська культура тісно пов'язана з культом предків, який згодом трансформувався в одну з релігійних систем - конфуціанство.

Поняття «китайська міфологія» включає кілька міфологічних систем, насамперед давньокитайську та даоську. Давньокитайська міфологія була створена до 220 року до н. е., коли Китай об'єднався в єдину державу. Характерною рисою давньокитайської міфології було те, що міфічні персонажі сприймалися як реальні історичні постаті. У науці це явище має назву «евгемеризація» — олюднення. Головні персонажі перетворювалися на правителів та імператорів, другорядні — на сановників, чиновників та ін.

Міфологічних героїв китайських релігій, називали богами, божествами, духами. У більшості випадків найвідповіднішим словом, напевно, було б наше «дух». До цих надприродних істот зверталися з молитвами, їм приносили жертви, на їхню честь будували храми, їх зображували у вигляді людей, знатних «князів», вельмож, сановників (мандаринів) із

різноманітними атрибутами (тваринами, рослинами, речами, зброєю та ін.). Однак найдавніші уявлення про них були “комбінованими”: напівлюди-напівтварини (наприклад, Нюй-ва— напівжінка-напівзмія, Фу-сі — напівчоловік-напівптах) або ж неймовірні комбінації з різних тіл живих істот (наприклад, пов’язаних із божествами п’яти країн світу). Існували також уявлення про надприродні начала чи сили, не втілені в конкретні образи. Вони були абстрактними релігійно-філософськими поняттями, а не об’єктами вшанування (культу).

Китайська міфологія (як сукупність міфів) склалася із поєднання частин трьох релігій, що зазнали різноманітних змін не без впливу китайської літератури й театру. Щовесни та щоосені Син Неба (імператор) у супроводі свого почту приносив жертви Небу, Сонцю, Місяцю, богу війни (Гуань-ді), Конфуцію (Кун-ву-цзи) і душам предків у храмах усіх цих божеств та предків.

Крім цих жертвоприношень, у китайців не було особливих релігійних обрядів (культів) цих божеств, за винятком обожненого Конфуція. Після поширення в Китаї у перші століття після Р. Х. буддизму (у тій видозміні, яка зветься Великою колісницею) буддійські божества постають там під китайськими іменами.

Однак китайська міфологія у своїй основі містить переважно елементи даосизму (даоцзяо). Життєписи засновників релігій зазвичай обростають міфічними подробицями, але все ж історична основа залишається. Так було з життєписом Шакьямуні (Будди). У міфах навряд чи можна знайти свідчення про нього як про історичну особу. Його ім’я у загальному значенні можна перекласти як “Старе немовля” або “Старий-Немовля”.

Однією з особливостей китайської міфології (відповідно— китайських релігій) є те, що у ній боги не залишаються незмінними. Незмінною виявляється лише функція кожного з них, а виконавець тієї чи іншої функції може змінюватися. Нові боги посідають місце колишніх. Ці заміни відбуваються не тільки у часі, а й у просторі. Це означає, що, залежно від тієї чи тієї галузі, одні й ті самі функції приписуються різним божествам.

Таке явище пов’язане з тим, що китайські боги за своїм походженням були головним чином не надприродними істотами, а обожненими людьми. Ця обставина пояснює наявність величезної кількості божеств китайської міфології.

Небо китайці вважали місцем перебування богів (Сонця, Місяця, планет і зірок). У кожного небесного бога є свій палац; окрім цього, небо поділяється на яруси, своєрідні поверхи небесної споруди. Цих ярусів нараховується або

дев'ять, або тридцять три. Найдавніші та найшанованіші боги мешкають на найвищому небі.

2. Космогонічні міфи китайців

У китайському фольклорі є декілька **космогонічних міфів**:

1) **Міф про Інь та Янь**: Колись давно коли не було ні землі, ні неба у світі панував хоас. Поступово у цьому світі виникли два великі духи, котрим судилося впорядкувати світ. Дух Янь став керувати небом, дух Інь став керувати землею. В давнину Інь символізував північний схил гори, її тіньову частину, відповідно Янь символізував південь, світлий схил гори. Пізніше Інь трансформувалось в символ жіночого начала, місяця, п'ятни, смерті, темряви, парних чисел, а Янь символізував чоловіче начало, південь, світло, життя, небо, сонце, непарні числа. Інь та Янь графічно зображають у вигляді двох ком, які вписані в коло і нагадують риб. У кожній з них є крапочка іншого кольору і це є символом зародження Інь в Янь, Янь в Інь.

2) **Міф про Хуньдуня**. В давньокитайській міфології існував образ Хуньдуня, який втілював ідею недиференційованого хаосу, який виник до того, як всесвіт почав існувати. Хуньдунь – образ первісного яйця або мішка, розчеплення якого дає можливість не розділеному раніше змісту набути форми у вигляді організованого всесвіту. Хуньдунь (або Хаос) не мав звичних семи отворів, які мають люди (очей, вух, ніздів, рота). Із цим незвичайним персонажем пов'язана напівкомічна притча, яка містить глибокий філософський текст: Володаря південного моря називали Шу (швидкий), володаря північного моря називали Ху (раптовий), а володаря центру називали Хуньдунь (Хаос). Шу і Ху часто заради розваги навідувались до Хуньдуня, а Хуньдунь зустрічав їх привітно і радісно. Одного разу Шу і Ху вирішили віддячити Хуньдуню за його доброту. «Кожна людина має очі, вуха, рот, ніс – казали вони, – але Хуньдунь немає жодного з них, тому його життя не може бути по-справжньому прекрасним». Шу і Ху вирішили, що найкращим рішенням буде зробити ці отвори самотужки. Щодня вони робили по одному отвору, і, коли зробили сьомий, Хуньдунь помер, замість нього виник всесвіт та земля. У цій притчі володарі Шу і Ху символізують швидкоплинність часу, який змінює все.

3) **Міф про Паньгу** – творця світу: На початку світу були лише первісні води, у них зароджується яйце. У яйці зароджується Паньгу, він виростає і спить у яйці 18000 років. Коли Паньгу прокинувся і побачив лише темряву, то злякався. Потім в його руках несподівано з'явилась сокира, і він ударив сокирою по шкарлупі, яйце розбилось. Після цього нерухомий світ став

рухатись, і усе легке піднялось догори, створивши небо, а все тяжке упало донизу і створило землю. Потім Паньгу, боячись що небо та земля знову об'єднаються, впирається ногами в землю, а руками в небо і так стоїть 18000 років. Цим Паньгу перешкоджає утворенню хаосу. Але коли небо та земля закріпились та перестали рухатись, то Паньгу перестав рости. Він відкрив очі і почався день. Але оскільки життя Паньгу було в рості, то він мусив померти. Його ліве око стало сонцем, праве око стало місяцем, з його подиху утворились дощ та вітер.

3. Антропогенічні міфи китайців

1. Нефритового володаря Юй-ді вважають одним із найперших богів (зауважимо: не найпершим), який створив людей. Він виліпив людей із глини, а потім виставив їх на сонце, щоб вони просохли, але зненацька полила злива, і Юй-ді прикрив їх від дощу, однак деякі з його глиняних людей усе ж потрапили під дощ і розмокли. Із цих зіпсованих зливою людей пішли всі недужі й каліки, а здорові люди походять від уцілілих зображень людей. Безсумнівно, Небесний володар ліпив людей за своїм образом та подобою, бо сам був копією земного імператора.

2 Нюйва створила людей. У той час, коли земля відділилася від неба, на землі вже були гори, ріки, трава і дерева, і навіть птахи та тварини, комахи та риби, але не було ще людей. Богиня Нюйва (напівжінка, напівзмія) відчувала у своєму серці страшну самотність і розуміла, що для того, щоб оживити землю, треба було щось створити.

Одного разу сидючи на березі ставка, вона взяла жменю жовтої глини і, дивлячись на своє відображення у воді, виліпила щось подібне до маленької дівчинки. Щойно вона поставила її на землю, як раптом ця маленька фігурка ожила і радісно застрибала. Її назвали **Жень — людина**.

Перша людина була дуже маленькою. Вона відрізнялася від літаючих птахів та чотириногих тварин. Нюйва була дуже задоволена своїм творінням і, продовжуючи роботу, виліпила з глини безліч чоловічків обох статей. Голі чоловічки, оточивши Нюйву, танцювали і радісно кричали. Потім вони поодиночі і купками розбіглися навсібіч.

Нюйва продовжувала свою роботу. З-під її рук на землю падали живі чоловічки, і, почувши навколо себе їхній сміх, вона вже не почувалася самотньою, адже тепер світ був заселений її синами й доньками. Нюйва працювала дуже довго і втомилася. Нарешті вона взяла щось подібне до мотузки, занурила її в болото, і, коли вона покрилася рідкою жовтою глиною, струсила цю глину на землю. Там, де впали шматочки цієї глини, з'явилися

маленькі чоловічки, які радісно стрибали й голосно кричали.

Так Ньюва спростила свою працю: струсне мотузку — і одразу з'являється безліч чоловічків. Невдовзі скрізь на землі з'явилися люди.

Ньюва з'єднала чоловіків та жінок, примусила їх продовжувати свій рід і поклала на них обов'язки щодо виховання дітей. Так почав продовжуватися рід людський, і день у день людей ставало все більше.

Про бога Фусі кажуть, що найбільшою його заслугою було те, що він дав людям вогонь, щоб вони могли варити й смажити м'ясо та позбутися болю в животі (його навіть називали Паосі, що значить «м'ясо, смажене на вогні»).

В історичних творах також говориться про те, що Фусі перший сплів з мотузку сітки і навчив людей рибалити. Його помічник, дух дерева, на ім'я Гоуман, зробив сільця та навчив людей ловити птахів.

4. Міфи про богиню Ньюву (про порятунок світу після світової катастрофи).

У різьбленні по каменю і цегли можна часто побачити фігури Фусі і Ньюви, що мають голову людини і тулуб змії. Фусі і Ньюва зображуються до пояса в образі людини в головних уборах і в халатах, а нижче пояса — у вигляді змії (іноді дракона) з міцно переплетеними хвостами і з обличчями, зверненими один до одного або ж спиною один до одного. Фусі тримає в руках трикутник, а Ньюва — циркуль. На деяких барельєфах Фусі тримає в руках сонце, в яке вписана золота ворона, а у Ньюви в руках місяць із зображенням жаби. Ньюва і Фусі зображуються також оточені хмарами, серед яких літають крилаті посланці неба з людськими головами і зміїними тілами. Зустрічаються барельєфи, на яких зображений маленький хлопчик, який тягне двох дорослих за рукави, що символізує сімейне щастя. Такі зображення свідчать про те, що Фусі і Ньюва в давніх переказах поставали чоловіком і жінкою.

Після того як Ньюва створила рід людський, вона упродовж багатьох років жила спокійно та безтурботно. Несподівано дух води Гунгун і дух вогню Чжужун чомусь посварилися і порушили щасливе життя людей.

Гунгун був злим духом, у нього було людське обличчя й тіло змії, на голові росло червоне волосся. Його помічник Сянлю мав дев'ять голів з людськими обличчями і синє зміїне тіло, він був жорстокий та жадібний.

Битва була жорстокою й тривалою і нарешті перейшла з неба на землю. Гунгун та його помічник сіли на величезний пліт і, підіймаючи височезні хвилі, попливли річкою, щоб напасти на Чжужуна. Всі водяні істоти великої річки правили Гунгунові за коней. Дух вогню, не стримавши гніву,

спрямував на них полум'я і опалив полководця та його воїнів. Нарешті світлий дух вогню переміг злого духа води. Гунгун, побачивши свою поразку, вирішив заповідати собі смерть і почав битися головою об гору Бучжоу, але коли він вдарив головою в гору, земля і небо змінили свою форму, і світові почало загрожувати страшне лихо.

Раніше гора Бучжоу була опорою для неба, але від удару Гунгуна вона зламалась, один з боків землі зруйнувався, частина небосхилу відвалилась, і на небі виникли великі отвори, а на землі — чорні глибокі провалля.

Під час цих струсів гірські ліси охопила жорстока пожежа, води, які вийшли з-під землі, затопили сушу, і земля перетворилася на суцільний океан, хвилі якого здіймались аж до неба. І люди, і тварини не могли врятуватися від води. Це було справжнє пекло.

Нюйва, дивлячись на те, як страждають її діти, дуже засмутилася. Не знаючи, як покарати злого Гунгуна, якому не судилося померти, вона взялася за тяжку працю — полагодження неба. Вона зібрала величезну кількість каміння п'яти різних кольорів, розплавив їх на вогні в рідку масу і нею заліпила отвори в небі.

Для того щоб надалі не траплялися обвали, Нюйва вбила велетенську черепаху; відрубала в неї чотири лапи і поставила як підпори з чотирьох сторін світу. Відтоді вони підтримують небосхил. Пізніше Нюйва спіймала на Центральній рівнині чорного дракона, який упродовж тривалого часу чинив зло, і вбила його.

Вона прогнала злих та хижих тварин і птахів, які лякали людей. Потім спалила очерет, згребла попел у купу і перекрила шлях потоку. Велика Нюйва врятувала своїх дітей від лиха і, таким чином, — від погибелі.

Нюйва полагодила небосхил, але він все ж таки був не таким, як раніше. Північно-західна частина трохи нахилилась, і сонце, місяць та зірки у своєму русі відхилилися і почали заходити в іншій частині небосхилу. На південному сході землі утворилася глибока западина, і води всіх річок потекли в цей бік. Так виникли моря та океани.

Після того як Нюйва врятувала людство, настала **«золота доба»**. Люди не знали турбот; варто було чогось побажати — і це з'являлось умиль. На безкрайніх просторах росли корисні рослини, їх не треба було вирощувати, а їсти можна було досхочу. Якщо народжувалася дитина, її клали до пташиного гнізда, яке висіло на дереві, і вітер гойдав гніздо, наче колиску. Люди могли тягати тигрів та барсів за хвосты і наступати на змії, не побоюючись їхніх укусів. Нюйва винайшла для людей музичний інструмент **шенхуан**. У ньому було тринадцять трубочок, устроєних до гарбуза-

горлянки, і формою він нагадував хвіст фенікса. Варто було лише дунути в нього — і лунали чудові звуки. Жити стало ще веселіше.

5. Легенди про богиню Нюйву як покровительку шлюбу та сім'ї.

Нюйва встановила для людей шлюбні відносини і сама стала першою свахою. Тому наступні покоління шанували її як богиню сватання і одруження. Люди приносили жертви цій богині, причому церемонії в її честь були надзвичайно пишними: за містом в полі будували вівтар, споруджували храм і під час свята приносили їй в жертву свиней, биків і баранів.

Щороку навесні (у квітні), коли цвітуть персики і сливи, а небо безхмарне, вночі, при яскравому світлі місяця, люди вибирали серед полів рівне місце, яке називали «місячним майданчиком». Юнаки та дівчата одягали святковий одяг, збиралися на цьому майданчику, грали на музичному інструменті шені (подарованому людям Нюйвою) веселі мелодії, ставали в коло, співали і виконували «місячні танці». Іноді танцювали парами: юнак йшов попереду, граючи на шенхуані, а дівчина йшла за ним, брязкаючи дзвіночками. Так вони кружляли в танці всю ніч невтомно. Якщо їхні почуття були взаємними, вони могли, взявшись за руки, піти від інших в будь-яке затишне місце. За взаємною згодою закохані могли без дотримання будь-яких соціальних обрядів вільно вступити в шлюб. Під відкритим небом при світлі зірок і місяця вони споруджували курені, килим з зеленої трави служив їм постілью. Це було «з'єднання з волі неба».

Ті, у кого не було синів, приходили до храму просити чоловіче потомство. Так Нюйва стала не тільки богинею одруження, але і богинею, яка дарує дітей. У кожному царстві подібні жертвопринесення відбувалися в різних місцях: в горах або лісах, на берегах озер або річок, але неодмінно в гарній місцевості.

Закінчивши свою роботу для людства, Нюйва вирішила відпочити. Кажуть, що вона, як і Паньгу, перетворилася на різні речі та істоти. Але інші розповідають, що велика Нюйва не померла, а сіла до колісниці грому, в яку були запряжені два летючі дракони — фейлун, а білим безрогим драконам — байчі — звеліла показувати собі шлях, зміям же вона наказала летіти за колісницею, над якою пливли жовті хмари. Всі духи й демони небесні та земні галасливим натовпом вирушили за нею. На колісниці вона піднялася прямо на дев'яте небо, пройшла крізь небесну браму і, з'явившись перед Небесним Володарем, розповіла про свої звершення. Після цього вона тихо і спокійно, як самотниця, жила в небесному палаці, не пишалася своїми заслугами і не жадала слави.

6. Легенда про потоп (діти Фусі і Ньюва, їх батько і бог грози Лейгун).

Одного разу влітку небо стало вкриватися хмарами, піднявся сильний вітер, загуркотів грім. Все віщувало зливу. Але люди, які працювали в полі, не поспішали повертатися додому. У цьому не було нічого дивного: адже влітку грози бувають часто. У той день один чоловік вирішив полагодити вкритий корою дах, який протікав. Двоє його дітей, хлопчик і дівчинка, у віці трохи більше десяти років, гралися на вулиці і дивилися, як їх батько працює. Закінчивши роботу, він покликав дітей в будинок. І в цей час почав падати дощ. Батько і діти закрили двері і вікна. Вони раділи теплу і домашньому затишку. Дощ ставав все сильнішим, вив вітер, гуркіт грому посилювався, ніби бог грому Лей-гун розгнівався на людей і вирішив послати на них важке лихо.

Батько немов передбачав наближення великого нещастя: під дахом його будинку була прихована залізна клітка. Тепер він відкрив її, а сам, взявши в руки рогач, безстрашно став поряд. І ось слідом за спалахом блискавки і потужним ударом грому володар стихії Лей-гун, з синім обличчям, тримаючи в руках дерев'яну сокиру, швидко опустився на дах будинку. Він змахував крилами, і очі його випромінювали яскраве світло.

Чоловік, побачивши Лей-гуна, не втрачаючи часу, кинувся на нього, зачепив рогачем за пояс, запхав у клітку і втягнув у будинок. Потім чоловік покликав своїх дітей подивитися на полоненого Лей-гуна. Діти спочатку дуже злякалися, побачивши цього дивного синьоликого бога, але потім заспокоїлися. Батько вирішив вбити Лей-гуна і приготувати з нього їжу. На наступний ранок він вирушив на ринок за ароматними паличками. Перед відходом він сказав дітям: «Ні в якому разі не давайте йому пити». Коли чоловік пішов, Лей-гун удавано застогнав, прикинувся, що тяжко страждає і попросив дітей дати йому чашку води. Але діти, пам'ятаючи заборону батька, відмовилися виконати його прохання. Тоді Лейгун став благати їх принести йому хоч кілька крапель, інакше він зовсім помре від спраги. Дівчинка пошкодувала стражденного і запропонувала братові дати полоненому кілька крапель. Брат, подумавши, що від кількох крапель нічого поганого не може статися, погодився. Вони зачерпнули з котла трохи води і напоїли нею Лей-гуна. Лей-гун відразу повеселішав, подякував дітям і попросив їх ненадовго вийти з кімнати.

Як тільки діти вийшли, пролунав потужний гуркіт. Лей-гун, зламавши клітку, вилетів з будинку, на льоту вирвав з рота зуб і велів дітям посадити зуб в землю. Якщо трапиться біда, вони зможуть сховатися в плодах дерева,

яке з нього виросте. Знову заgrimів грім, і Лей-гун злетів на небо. Діти стояли як укопані, дивлячись йому вслід. Тим часом, купивши пахошів і всього необхідного для приготування їжі, повернувся додому батько. Побачивши зламану клітку, з якої зник Лей-гун, він розшукав сина і дочку і розпитав їх про те, що сталося. Батько не став карати нерозумних дітей. Відчуваючи, що наближається велика біда, він взявся за роботу: вдень і вночі чоловік майстрував залізний човен. Діти ж, граючись, посадили в землю подарований Лей-гуном зуб. Не встигли вони це зробити, як з глини з'явився ніжний зелений паросток. Він прямо на очах почав зростати, і в той же день з'явилася зав'язь, а на наступний день вранці – величезний плід, гарбуз-горлянка. Брат і сестра взяли з дому ніж і пилу і відокремили від гарбуза верхівку, усередині горлянки тісними рядами росли незліченні зуби. Діти не злякалися, вирвали ці зуби і викинули їх, а самі залізли в порожній гарбуз. Виявилося, що місця в ньому якраз стільки, щоб поміститися їм обом. Вони перетягнули гарбуз в затишне місце, щоб ховатися в ньому.

На третій день, коли батько вже закінчив майструвати залізний човен, погода раптово різко змінилася: з усіх боків подув жорстокий вітер. На землі завирували потоки води. Як тільки почалася злива, діти швидко залізли в гарбуз-горлянку, а батько сів у свій залізний човен. Незабаром потік підхопив човен, і хвилі почали кидати його з боку в бік. Не переставала прибувати вода, вона досягла нарешті небосхилу. Батько, сміливо керуючи залізним човном під вітром і дощем серед бурхливих хвиль, приплив прямо до небесних воріт. Він встав на носі човна і почав голосно стукати кулаками в ворота і кричати, щоб його впустили. Гучні звуки «Пен-пен!» рознеслися по небосхилу. Дух неба злякався і наказав духу вод негайно розігнати води. Наказ було виконано, і через кілька миттєвостей дощ припинився і вітер стих. Вода спала, і з'явилася суша. Коли повінь припинилася, сміливець разом зі своїм човном впав з неба на землю. Залізний човен розбився на дрібні шматочки. Така ж доля спіткала і батька, що вступив у боротьбу з Лей-гуном: він помер, вдарившись об землю. Діти ж, які сиділи в гарбузі-горлянці, залишилися живими. Пружний гарбуз, впавши на землю, підстрибнув кілька разів, але не розбився. Під час потопу всі люди на землі загинули. Живими залишилися тільки ці двоє дітей, що врятувалися в гарбузі-горлянці. *Таким чином, легенда метафорично розповідає про знищення цивілізації богоборців (яка постає в образі батька Ньюви і Фусі та інших дорослих) та появу нової цивілізації, яку засновують невинні, безгрішні діти (вони звільнили Лей-гуна, не погрожували богам).*

Прошли роки, діти стали дорослими. Брат надумав одружитися на

сестрі, але та не погодилася через їх кровну спорідненість. Брат просив знову і знову, і тоді сестра запропонувала: якщо брат зможе її наздогнати, то вони одружаться. Вона була вправною і швидкою, і брат не зміг би її зловити, якби не схитрував: він несподівано оббіг дівчину стороною, і сестра, не чекаючи цього, зіткнулася з ним віч-на-віч і виявилася в його обіймах. Незабаром вони стали чоловіком і дружиною.

Минув деякий час, і жінка народила грудочку м'яса. Подружжя дуже здивувалися, але тут раптом налетів порив сильного вітру, і шматочки м'яса розлетілися на всі боки. Падаючи на землю, вони перетворювалися в людей (метафора появи нової цивілізації). Так у світі, що пережив потоп, знову з'явилися люди.

7. Легенди про драконів

У морях та океанах жили дивні істоти. Там стояв палац **морського царя драконів** — **Хайлунь-вана**, його доньками були духи-устриці; там жили черепахи-перевертні, чарівні змії та прекрасні **цзяожень** — **люди-риби**.

Культ драконів був пов'язаний насамперед з водою. Дракони, які уособлювали дощові хмари, які приносили необхідні для посівів дощі, уявлялися китайцям милостивими богами, що дарують «солодкий», «хлібний» дощ. Дракони шанувалися також як охоронці річок, озер і водоймищ, води яких використовувалися для зрошення (штучного і природного).

Дракони, що дарують дощ, могли бути одночасно винуватцями занадто рясних дощів, шкідливих для посівів. У таких випадках вони оберталися до людей своєю «темною», «злою» стороною. Але особливо страшні були дракони-божества річок. Це вони, за уявленнями давніх китайців, були винуватцями страшних розливів китайських річок, які змітають на своєму шляху сотні селищ, несуть загибель посівам і тисячам людей. Саме з цим пов'язані уявлення людей про злостивість і кровожерливість драконів. Перелякані люди приносили численні жертви повелителям цієї страшної стихії, в тому числі людські. Цей звичай зберігався дуже довго. Неймовірна і незрозуміла сила драконів сприяла незвичайній популярності цих істот в міфічних переказах. У пізніший період у фольклорі китайців з'являються мотиви приборкання річок і їх повелителів – драконів-богів, мотиви єдиноборства героїв-борців з повенями і потопами.

Існує багато переказів про царя драконів **Лунь-ваня**. Згідно з однією з легенд, одного разу цар драконів захворів. Серед мешканців водного царства не знайшлося лікаря, який міг би його вилікувати, і Лунь-вану не залишалося

нічого іншого, як прийняти вигляд старого і вирушити до людей. У багатьох лікарів побував владика моря, але жоден з них не міг визначити, що у нього за хвороба. Нарешті він потрапив до знаменитого цілителя, який, послуховавши пульс пацієнта, дуже здивувався, виявивши, що серце б'ється зовсім не так, як у звичайних людей. Лікар сказав про це старому. І той був змушений зізнатися, що він цар драконів. Цілитель заявив, що поставити діагноз і вилікувати його він зможе лише в тому випадку, якщо старий знову перетвориться в дракона. Хоча зазвичай дракони людям не показуються, на цей раз владика вод, щоб зцілитися від недуги, погодився виконати вимогу цілителя. У домовлений день лікар прийшов на берег моря, і дракон з'явився над хвилями. Лікар оглянув його і виявив, що за луску дракона на поперек заповзла сколопендра, яка і завдавала йому сильного болю. Видаливши сколопендру, лікар змастив пошкоджену луску маззю, і біль пройшов. У знак подяки за зцілення цар драконів обіцяв цілителю посилати людям на їхнє прохання хорошу погоду, благодатні дощі і повне благополуччя. З тих пір щороку в цей день (День зцілення) по всьому Китаї виконується **танець дракона**. За традиційними уявленнями, дракон символізує щастя.

Місцеві жителі виконували ритуальний танець дракона, благаючи владика моря послати дощ. Тривала посуха розглядалася як відмова дракона послати дощ. Тоді перед зображенням дракона влаштовувалися молебні. Якщо ж і після цього поля залишалися сухими, то виконувався **обряд «бичування дракона»**: по зробленому з глини або з іншого матеріалу зображенню дракона наносили удари батоном або бамбуковою палицею, вимагаючи послати дощ.

Культ Лунь-вана був надзвичайно поширений в старому Китаї. Храми, присвячені йому, будувалися в містах та селах, поблизу річок, озер, переправ і колодязів. Його заступництва просили моряки, рибалки, хлібороби, а також водоноси, які вважали, що підземними джерелами в колодязях управляє Лунь-Ван, і вони з'єднуються під землею з морем. Під час посухи статую Лунь-вана виносили з храму і ставили на сонці, а під час повені її носили по околицях, щоб показати Лунь-вану розміри лиха і присоромити його. Якщо це не допомагало, то статую топили у воді.

І нарешті, кажучи про драконів, не можна не згадати про дух **Чжунуне - Дракона зі Свічкою** з гори Чжуншань, який, відповідно до одного з варіантів міфу про створення, був творцем Всесвіту. Розповідь про нього записана в стародавній **«Книзі гір і морів»**. Цей дух з обличчям людини, тілом змії і шкірою червоного кольору був зростом в тисячу лі. У нього були очі, що нагадували два оливкові дерева. Коли він закривав їх, то вони

перетворювалися в дві прямі вертикальні щілини. Варто було йому відкрити їх, як у світі наступав день, а коли повіки його замикалися, на землю спускалася ніч. При найменшому подиху дракона з'являлася пелена хмар, падав пластівцями рясний сніг і наступала зима. Варто було йому дихнути жаром – і негайно наставало літо, а сонце починало палити так, що плавилися метали і камені.

Дракон лежав згорнувшись, подібно до змії. У нього не було потреби ні в їжі, ні в питті, ні в сні, ні в диханні. Але від одного його вдиху піднімався вітер на добрих десять тисяч метрів в оточенні. Світлом свічки, яку Чжулунь тримав у роті, він міг освітлювати найвищі сфери неба і найглибші надра землі, де панував вічний морок. А оскільки він завжди тримав у роті свічку і освітлював морок у небесних воротах на півночі, то його ще називали Чжуїнь, т. е. «Запалюючий морок».

8. Легенди про Стрільця І.

У найдавніші часи існувало не одне, а десять сонць, синів богині Сіхе. Вони жили в Тангу – Киплячій долині за Східним морем. Десять сонць зазвичай купалися в морі, тому вода там вирувала і клекотіла, як окріп. У вируючому морі росло величезне дерево фусан. На цьому дереві і жили десять братів-сонць. Під наглядом своєї матері вони кожен день по черзі виходили на небо здійснювати свій строго визначений шлях, виїжджали на небо в колісниці, якою правила сама Сіхе. Сонця з'являлися на небі строго по черзі. Вони кожен день змінювали один одного на колісниці, але так як брати були близнюками, люди думали, що їм з неба завжди посміхається одне і те ж сонце. Перед настанням ранку чергове сонце виходило з Тангу, омивалося в озері Сяньчі – Солоному озері – і перебиралося з нижніх гілок на верхні. Звідти воно вибиралося на колісницю. Шість запряжених в неї драконів вивозили сонце на небо, і там Сіхе зупиняла колісницю. Решту шляху син робив самостійно, але мати продовжувала стежити за ним, сидячи в колісниці. Лише з настанням ночі поверталася вона в порожній колісниці в Тангу, щоб на наступний день почати подорож знову і супроводжувати іншого сина. За багато тисяч років цей суворий порядок братам-сонцям набрид. І якось увечері всі разом вони злетіли на вершину дерева і стали шепотітися, щоб не почула мати. На наступний ранок вони вилетіли на небо разом, не бажаючи сідати в обридлу колісницю. Весело граючись, брати-сонця розлетілися по всьому небосхилу. Сіхе, сидячи в колісниці, в хвилюванні просила синів повернутися, тому що розуміла, що вони можуть погубити світ. Однак пустотливі і неслухняні сини не звертали уваги на

заклики матері. Вони встановили для себе новий порядок. Кожен день вони піднімалися разом, більше не бажаючи розлучатися.

У небі сяяло десять сонць. У світі настала посуха, якої ще ніколи не було. Ліси, що покривали тоді більшу частину землі, спалахнули, як сухий очерет від іскри. Звірі, переслідувані вогнем і задушливим димом, втекли з хащ і нетрів і шукали порятунку в річках. Але і річки закипали від сонячного шаленства. Риба спливала черевом вгору. Птахи, обпаливши крила, падали на землю обвугленими грудочками.

Голодні, зморені спекою люди не могли більше переносити жахливу жару. За звичаями того часу, вони звернулися за допомогою до чаклунки посухи Нюйчоу. Вважалося, що за допомогою певного ритуалу і особливих заклинань їй вдається викликати дощ. Натовп почорнілих і схудлих людей зібрався на рівнині і з паланкіном з гілок і ліан, вдаряючи в дзвони і гонги, рушили до пагорба правительки.

Чаклунку посадили на рогожу на вершині пагорба. Після цього люди сховалися в печерах або в тіні дерев від палючих променів і стали чекати дива. Пройшла година, інша, а на небі не з'являлося ні найменшої хмари. Чаклунка спочатку сиділа, шепочучи заклинання. Потім вона витягла шию, відкрила рот і, насилу ковтаючи повітря, підняла руки, закривши широкими рукавами голову і обличчя. Це не відповідало ритуалу моління про дощ, і її хотіли змусити опустити рукави, але вона почала гойдатися вправо і вліво, як п'яна, і несподівано впала на землю.

Тіло її звела судома. Раптово чаклунка мляво витягнулася і більше не поворухнулася. Підбігли люди і переконалися, що жорстокі розпечені промені братів-сонць вбили знамениту чаклунку.

Після загибелі Нюйчоу люди втратили всяку надію на порятунок. Спека спалювала посіви і так розігріла землю, що плавилися каміння і метали. Було неможливо дихати, вичерпалися харчі. Люди страждали від жорстокого голоду. В це час правитель Яо, що жив в простій хатинці з очерету, як і всі люди, страждав від голоду і відчував не тільки фізичні, а й моральні муки. Він любив свій народ і весь час думав, як позбавити його від нестерпних страждань. Це завдання лягло важким тягарем на його плечі. Але він не міг нічого зробити з жахливими світилами. Смерть чаклунки ще більше засмутила його.

Нарешті Небесний владика зглянувся над нещасними людьми і послав на землю одного з богів – вправного стрільця на ім'я І – з наказом приборкати братів-сонць і позбавити землю від лих. За переказами, І міг влучити стрілою в будь-якого птаха, що летить. Такій надзвичайній влучності стрілка І

допомагало те, що його ліва рука була довша за праву: це було великою перевагою при стрільбі. Небесний владика подарував І червоний лук і сагайдак красивих білих стріл, дуже міцних і гострих. І мав тільки налякати братів-сонць, не завдаючи їм більшого зла, ніж легкі рани. І спустився на землю разом зі своєю дружиною Чан'є, яка теж була богинею. Опинившись на землі, І підійшов до володаря Яо. Як тільки Яо дізнався, що І посланий з неба Верховним владикою, його безмежна печаль змінилася радістю, і правитель повів І та його дружину подивитися, на що перетворили брати-сонця землю і її мешканців. Чутки про появу божественного стрілка вселили надію в серця змучених і занепалих духом людей. З усіх боків йшли вони до хатини правителя і, зібравшись на площі, стали голосно просити стрілка І позбавити їх від неминучої смерті. Стрілець вийшов на середину площі, вийняв з-за спини лук, дістав з сагайдака стрілу, натягнув тятиву, прицілився в одне з сонць і випустив стрілу. Минула мить – і вогняна куля у височині лопнула і полетіла вниз, розсипаючи навколо себе золоті іскри. Люди подивилися на небо, побачили, що там залишилося лише дев'ять сонць, і відчули, що стало прохолодніше. І знову і знову невтомно натягував лук, і стріли летіли в сонця, які розбігалися в різні боки, намагаючись врятуватися. Все небо було заповнене струменями полум'я. Люди раділи і підбадьорювали влучного стрільця криками. Тільки мудрий правитель Яо зрозумів, що, якщо не зупинити захопленого стрілка, він переб'є всі сонця і земля зануриться в темряву. Яо підійшов до І та непомітно для нього витягнув у нього з сагайдака одну стрілу. На небі, збожеволівши, металося останнє сонце. Стрілець І хотів убити і його, та не знайшов стріли. Шукаючи порятунку, кинулося сонце в обійми своєї матері Сіхе. З тих пір воно більше не сміє сходити з призначеної йому колії і довго затримуватися на небі.

9. Китайські міфи про безсмертних, велетнів і черпах.

На сході затоки Бохай, далеко-далеко від берега, знаходиться величезна бездонна прірва — Гуйсюй. Води всіх річок, морів, океанів і навіть Небесної річки (Чумацький Шлях) течуть до неї, і так підтримується постійний рівень води в морі.

У прірві Гуйсюй плавало п'ять священних гір: Дайной, Юаньцзяо, Фанху (Фанчжан), Інчжоу та Пенлай. Ці гори були дуже високими. На їхніх верхівках височіли золоті палаци зі сходами з білого нефриту. У цих палацах жили безсмертні. І тварини, і птахи там були білого кольору, всюди росли дерева з нефриту та з перлів. Після того, як квіти на деревах відцвітали,

з'являлися нефритові та перлинові плоди — ті, хто їх з'їдали, ставали безсмертними. Безсмертні вдягалися в білі шати, на спинах в них росли маленькі крила, їхнє життя було веселе і щасливе. Лише одна обставина затьмарювала його. Річ у тім, що священні гори плавали в морі, не маючи під собою твердої опори. Коли здіймалися хвилі, гори повільно переміщувалися, і безсмертні часто-густо не знаходили їх. Безсмертні звернулися до Небесного володаря з проханням прикріпити гори до постійного місця. Небесний володар наказав богам Північного моря Юй-цяну придумати, як допомогти безсмертним.

Бог моря Юйцян, рідний онук Небесного володаря, був водночас і богом вітру. Коли він з'являвся в подобі бога вітру, він мав страхітливий вигляд божества з обличчям людини та тулубом птаха, з вух звисали дві сині змії, а ще двох він топтав ногами. Від помаху його великих крил здіймався страшний ураган. Вітер ніс хвороби та мор. Коли ж Юйцян з'являвся у вигляді бога моря, він був добрим і мав тіло риби, руки та ноги людини та сидів на двох драконах.

Юйцян послав до безодні Гуйсюй п'ятнадцять величезних чорних черепах, щоб вони головами підтримували священні гори. Одна черепаха тримала на голові гору, а інші їй допомагали.

Так протягом шістдесяти тисяч років по черзі вони виконували свій обов'язок. Але черепахи дозволяли собі перепочити — зненацька вони всі разом, хлюпаючи лапами по воді, починали весело пританцьовувати. Та безсмертні на це не скаржилися — набагато гірше бувало, коли вітер та хвилі носили їхні гори морем.